

La pel·lícula de la història Contes de Nadal i malsons

Francesc M. Rotger

És desembre, fa molt de fred i els soldats francesos, alemanys i britànics aguanten com poden a les seves trinxeres, als pocs mesos d'iniciar-se allò que és va conèixer com "la Gran Guerra" (ara l'anomenem Primera Guerra Mundial), molt abans que se'n declarés una altra, la Segona, encara més destructiva. És el vespre de Nadal. Un soldat del kàiser, tenor a la vida civil, treu el cap de les seves posicions, armat només amb un petit arbre decorat amb llums, i es posa a cantar "Nit de pau", tal vegada la cançó més emblemàtica d'aquestes dates nadalenes. L'acompanya, des del ban enemic, la música d'una gaita escocesa. És una imatge, tal vegada la més característica, de la pel·lícula de Christian Carion *Joyeux Noël*, una estrena recent entre nosaltres, parcialment inspirada, sembla, en fets reals: la confraternitat aquella nit, tot i l'enfrontament a mort d'abans i de després, entre homes de diferents països, lluny de les seves cases. El film de Carion es dedica a aquells soldats, tot i que el seu comportament, segons veim al mateix llargmetratge, el consideren els seus superiors gairebé una traïció. Un dels meus alumnes d'Història del Món Contemporani m'ha fet observar un cert paral·lelisme amb *Paths of Glory*, de Stanley Kubrick, també ambientada a les trinxeres del 1914-1918, evidentment més dura. Totes dues pel·lícules representen, de fet, sengles protestes contra la guerra, i aquestes mai són suficients.

Charles Dickens fou, per la seva banda, un dels autors que, cap a mitjan del segle XIX, va a acostar a la

gent que tenia temps per a llegir (i que sabia llegir) alguna cosa de la vergonyosa misèria en la qual vivien amplis sectors de la població, a les ciutats britàniques. D'aquí aquest *Oliver Twist*, adaptat de bell nou al cinema per Roman Polanski (creador d'un impressionant fresc històric, per cert, a *El pianista*) a partir d'una novel·la de qui fou autor de moltes altres narracions que han esdevingut clàssiques (com aquella titulada, justament, *Conte de Nadal*). La Revolució Industrial tingué Gran Bretanya com el seu primer escenari, dins un capitalisme primerenc i salvatge amb circumstàncies inhumanes per als treballadors.

Encara un altre malson: la sagnant dictadura militar que va viure Argentina els anys setanta i que serveix de referent a *Hermanas*, pel·lícula de Julia Solomonoff que ens mostra de manera prou convincent l'actitud de diferents personatges, familiars o amics entre si, respecte del cop d'Estat. Endevinam que el sensible oficial alemany de *Joyeux Noël*, que és jueu (diu alguna cosa com que "el Nadal no significa res per a mi, però mai oblidaré aquesta nit"), tal volta acabarà els seus dies, trenta anys més tard, als camps de concentració dels criminals nazis, en companyia de les víctimes que retratà Polanski. Per cert que l'interpret, Daniel Brühl, nascut a Barcelona, comparteix fitxa artística amb Ingrid Rubio (protagonista d'*Hermanas*) a *Salvador*, la biografia cinematogràfica de l'anarquista català Puig Antich, executat pel franquisme, realitzada per Manuel Hueriga. ■

Oliver Twist.

Viridiana.

Amb o sense el permís del postmoderns, estimats confreres de l'impossible, he de confessar —és més bé una afirmació desvergonyida, si ho voleu així— que en aquests dies de renovades cerimònies confusionàries em reafirm en l'admiració per aquells personatges que, alguns, sobretot els almoiners de l'intel·lecte, consideren vells o, quan aquests volen ser més fins o delicats, els titllen d'històrics. I és així, perquè són —o jo al manco els hi consider— més sensibles, més crítics i molt més dignes que la immensa majoria de personatges de la modernitat ja sigui literària o cinematogràfica.

I confii que em perdonaran la divagació introductòria, en cas contrari... ja m'entenen, o no?

Ha vingut a col·lació, aquesta aparent impertinència imaginativa, a causa de la lectura del darrer llibre de poemes de Caballero Bonald: "Vida y literatura, ¿en qué coinciden? // Sólo lo excepcional es duradero" ¿En tenen cap dubte, vostès, d'això? Jo, no. Ni quan el vell, però sempre jove poeta —només té vuitanta anys, al cap i a la fi— diu amb gran lucidesa que "Esa fue nuestra historia, olvídale si puedes, / olvídale enseguida como si fuere un sueño, nadie / podrá inculcarnos un pasado distinto al que vivimos, / nadie corregirá ya nunca esa incredulidad". Caballero Bonald, a través de la seva obra (i en concret els seus dos llibres de memòries, *Tiempos de guerras perdidas* i *La costumbre de vivir*, relativament recents: 1995 i 2001), és una de les persones més joves i lúcides de la literatura espanyola.

Al mateix temps, i ja entram de ple en matèria pròpia del món de la cinematografia, el sentit inequívoc de la joventut se'm va presentar —d'una manera esplendorosa o rotunda— a través del nou coneixement d'un personatge que, fins i tot, em va semblar irrepetible: Juan Luis Buñuel. Buñuel viu a París, ha viatjat per tot el món i té una saviesa crítica antagònica a tot tipus de conservadorisme o, si ho voleu d'una altra manera, forta ment arrelada en la ideologia —sense militància partidista— d'esquerres. Ara ha passat uns dies a Mallorca, sopàrem junts —acompanyats per l'inefable monsenyor independent director d'aquesta revista, Jaume Vidal— i

parlarem, durant un grapat d'hores, sobre cinema i del seu cinema, a més del seu pare creador de *Viridiana*, *Simón del desierto* o *Le charme discret de la bourgeoisie*, entre molts d'altres films que configuren, des de que va donar vida narrativa en imatges a *Un perro andaluz* o *Un chien andalou* (com vostès vulguin), la renovació i la dinamització de la cinematografia moderna.

Recordarem sobretot *Viridiana*, obra que sembla no haver existit mai —en el sentit oficial, ¿o més bé "oficialesc"?—, pel·lícula que va ocasionar tot un seguit de malentesos, d'absurditats, d'estupideses per part dels cappers del Ministerio de Información y Turismo a l'època que aquest vell malsofrit exercia la crítica cinematogràfica (1961). Era la primera pel·lícula que Buñuel dirigia a l'Estat espanyol acabada la guerra *incivil*, després d'anys d'exili i de silencis absurds i banaules. *Viridiana* fou presentada, com a film representatiu del cinema espanyol, a Cannes i el general Franco —sempre vell, ja des del naixement, sempre xaruc— es va indignar fins al límit de l'esquizofrènia. Va córrer el rumor, aleshores, que el que era ministre responsable de la "malifeta" (a mi em va semblar un sànet patètic i distorsionat) va optar pel suïcidi, no ho sé, no sé si era un invent de l'ocurrència popular o si era cert, de fet l'home es va morir poc temps —no record ara si dies o setmanes— després. *Viridiana* era massa *Viridiana* per a Franco i els seus acòlits, i Luis Buñuel entrà per la porta gran de la llegenda.

Bé, Juan Luis Buñuel em va sorprendre agradablement pel seu esperit jove (com ho era, jove, també el seu pare), per la seva actitud independent i per la seva enorme capacitat crítica. Així és com, per a finalitzar aquesta nota impertinent, sempre estic molt més a prop dels vells que són en tot moment i en qualsevol circumstància joves de veritat. I em perdonin que acabi amb un versos del ja citat Caballero Bonald:

"¿Qué más puedes decirles a quienes tantas veces tantas descalificaciones han esgrimido contra los que siempre pensaron que escribir y no hacerlo son renuncias idénticas?" ■